OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Vastine

2.11.2026

VN/9627/2026
VN/9627/2026-OKM-121

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Opetus- ja kulttuuriministeriön vastine annettuihin lausuntoihin (HE 212/2026 vp)

Toisen asteen koulutus häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa

Esityksessä ehdotetaan varautumisvelvollisuutta yksityisoikeudellisille koulutuksen järjestäjille toisella asteella. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että Lupa- ja valvontavirasto valvoisi kaikkien toisen asteen koulutuksen järjestäjien varautumista. Esityksessä ehdotetaan, että ammatillisen koulutuksen järjestäjien olisi tehtävä ilmoitus Lupa- ja valvontavirastolle soveltaessaan ehdotettuja poikkeuksia näyttöjen järjestämiseen ja henkilökohtaisten osaamisen kehittämissuunnitelman yhteistyövelvoitteisiin.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa lausunnossaan, että sillä ei ole toisen asteen koulutuksen osalta valvontatoimivaltaa, eikä se voisi siten yksittäistapauksessa puuttua poikkeussäännösten soveltamiseen vaan ainoastaan välittää tilannetiedon opetus- ja kulttuuriministeriölle. Lausunnon mukaan myöskään opetus- ja kulttuuriministeriöllä ei ole toimivaltaa varsinaisesti puuttua asiaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että sille kuuluu oman hallinnonalansa yleinen valvonta ja ohjaus ja sitä kautta mahdollisuus puuttua koulutuksen järjestäjien toimintaan. Lupa- ja valvontavirastolla ei ole yleistä valvontatoimivaltaa toisen asteen koulutuksessa, kuten lausunnossa todetaan, eikä tällä esityksellä myöskään ehdoteta sellaista tehtävää virastolle. Ministeriö katsoo, että yleisen valvontatoimivallan säätäminen Lupa- ja valvontavirastolle edellyttäisi säädösmuutoksia sekä tehtävän asianmukaista resursointia. Kokonaisuutta on tarkasteltava tulevalla hallituskaudella osana sääntelyn jatkokehitystä.

Sivistysala ry ja *Suomen diakoniapisto* totesivat lausunnoissaan, että ehdotuksesta aiheutuu kustannuksia erityisesti pienille ammatillisen koulutuksen järjestäjille. *Suomen diakoniaopisto* toi esille myös tarpeen siirtymäajalle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että varautumissuunnitelman valmistelun tulee tapahtua lähtökohtaisesti omana työnä osana koulutuksen järjestäjien normaaleja hallinnollisia prosesseja. Erityisesti pienten koulutuksen järjestäjien on tarkoituksenmukaista tehdä yhteistyötä kuntien sekä muiden alueensa koulutuksen järjestäjien kanssa esimerkiksi väistötilojen ennakollisessa kartoittamisessa ja suunnittelussa. Ministeriö tulee yhteistyössä Lupa- ja valvontaviraston kanssa ohjeistamaan koulutuksen järjestäjiä alkuvuodesta 2027. Lisäksi Opetushallitus on lausunnossaan todennut tukevansa koulutuksen järjestäjiä varautumista koskevilla tukimateriaaleilla.

Ministeriön näkemyksen mukaan ehdotetulle siirtymäajalle ei ole tarvetta. Varautuminen ja valmiussuunnittelu ovat luonteeltaan jatkuvia ja kehittyviä prosesseja, jotka edellyttävät koulutuksen järjestäjiltä pitkäjänteistä kehittämistyötä sekä toimintaympäristön muutosten säännöllistä seurantaa ja huomioon ottamista. Koulutuksen jatkuvuuden turvaaminen erilaisissa häiriötilanteissa ja

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Opetus- ja kulttuuriministeriö PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001		kirjaamo.okm@gov.fi

poikkeusoloissa on Suomen kokonaisturvallisuuden ja väestön kriisinkestävyyden kannalta keskeistä. Tämän vuoksi jokaisen koulutuksen järjestäjän tulee varautua poikkeusjärjestelyihin ja huolehtia toimintansa jatkuvuuden edellyttämistä suunnitelmista ja menettelyistä.

Kuntaliitto toteaa lausunnossaan, että Lupa- ja valvontavirastolle säädetty varautumisen valvonta on kuntien osalta päällekkäinen opetus- ja kulttuuriministeriön valmiuslain mukaisen valvontavelvollisuuden kanssa. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että kunnallisten koulutuksen järjestäjien varautumisen valvontaa on tarkoitus tehdä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Lupa- ja valvontaviraston yhteistyöllä.

Esityksessä ehdotetaan, että poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa on varmistettava ensisijaisesti oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden kouluttaminen.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK totesi lausunnossaan pitävänsä tärkeänä, että poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa on mahdollista asettaa etusijalle huoltovarmuuden näkökulmasta tärkeitä koulutuksia opiskelijoiden iästä riippumatta. Lisäksi *Riveria* pitää tärkeänä, että 4 a §:n soveltamisessa voidaan ottaa huomioon myös tällaisen kriittisen osaamisen turvaaminen eikä säännöksen soveltaminen estä välttämättömän koulutuksen järjestämistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä EK:n ja Riverian esille tuomaa näkemystä siitä, että poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa voidaan turvata huoltovarmuuden sekä yhteiskunnan kriittisten toimintojen kannalta välttämättömän koulutuksen järjestäminen. Ministeriö toteaa, että pitkäkestoisissa ja vakavissa kriiseissä yhteiskunnan toimintakyvyn kannalta keskeisessä asemassa ovat ne henkilöstöryhmät, joiden työpanos on välttämätön yhteiskunnan kriittisten toimintojen ja elinkeinoelämän jatkuvuuden turvaamiseksi. Näiden tehtävien hoitaminen on edellytys huoltovarmuudelle sekä sille, että ihmiset voivat elää turvallista ja mahdollisimman normaalia arkea myös poikkeuksellisissa olosuhteissa. Poikkeusoloissa yhteiskunnan ja elinkeinoelämän eri toimintojen työvoimatarpeet voivat muuttua. Tähän voivat vaikuttaa myös näiden toimintojen normaaliolojen henkilöstön tarve yhteiskunnan muissa toiminnoissa. Kriisien aikana voi syntyä myös uusia työvoimatarpeita. Tällaisissa tilanteissa ammatillisen koulutuksen järjestäjien tulee kyetä joustavasti järjestämään tutkintoa lyhyemmistä osaamiskokonaisuuksista muodostuvia koulutuksia.

Esityksessä ehdotetaan, että lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestämisluvissa olisi mahdollista määrätä valtakunnallisesta tai alueellisesta etäopetustehtävästä sekä varautumisen ja valmiussuunnittelun koordinaatiotehtävästä.

AMKE ja *Kuntaliitto* nostivat lausunnoissaan esiin tarpeen korvata koulutuksen järjestäjille uusista tehtävistä syntyvät kustannukset. Kuntaliitto huomauttaa, että opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 64 §:n mukaisesti uudet ja laajenevat tehtävät on korvattava koulutuksen järjestäjille täysimääräisesti valtion varoista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että syntyviä kustannuksia kompensoitaisiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 32 e §:n mukaisella harkinnanvaraisella rahoituksella, jota voidaan myöntää muun muassa koulutuksen järjestämiskustannuksiin liittyvistä syistä.

AMKE ja *Riveria* nostivat lausunnoissaan esiin ammatillisen koulutuksen etäopetustehtävään liittyviä näkökohtia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että laki ammatillisesta koulutuksesta mahdollistaa, että koulutuksen järjestäjät päättävät vapaasti koulutuksen järjestämisen muodoista, eli siitä järjestetäänkö koulutusta mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi etä- tai verkkoyhteyksin. Sääntely on voimassa normaalioloissa ja yhtä lailla myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tässä esityksessä ehdotetaan, että lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestämisluvissa olisi mahdollista määrätä valtakunnallisesta tai alueellisesta etäopetustehtävästä. Etäopetustehtäviä ei olisi tarkoitus myöntää useita.

Ammatillisessa koulutuksessa etäopetustehtävä voisi tarkoittaa, että tietyt koulutuksen järjestäjät varautuisivat järjestämään vakavassa kriisitilanteessa esimerkiksi yhteisiä tutkinnon osia etäopetuksena opiskelijoille, joita ei tavoiteta oppilaitoksissa tapahtuvaan koulutukseen esimerkiksi sen vuoksi, että he ovat paenneet Suomesta. Opetus ei siten olisi sidoksissa siihen, että henkilö on tietyn koulutuksen järjestäjän opiskelija, vaan se olisi lähtökohtaisesti avointa kaikille Suomen kansalaisille. Vaihtoehtoisesti etäopetuksen tehtävä voidaan myöntää lukiokoulutuksen järjestäjälle ja sen kohderyhmänä ovat kaikki toisen asteen koulutuksen opiskelijat, jotka ovat paenneet kotiseudultaan tai Suomesta eivätkä voi osallistua normaaliin oppilaitosmuotoiseen tutkintokoulutukseen.

Venäjän hyökkäyssodan käynnistyttyä Ukrainan opetus- ja tiedeministeriö järjesti Ukrainasta paenneille lapsille mahdollisuuden osallistua Ukrainan opetussuunnitelman mukaiseen etäopetukseen myös ulkomailla. Kokemusten perusteella havaittiin kuitenkin, että pakolaislapsille oli kuormittavaa yhdistää asuinmaan koulunkäynti ja Ukrainan opetussuunnitelman mukaiset opinnot. Tämän vuoksi etäopetuksen sisältöä suunnattiin erityisesti ukrainan kielen, kulttuurin ja historian opetukseen. Ratkaisun tavoitteena on säilyttää lasten ja nuorten yhteys Ukrainaan sekä tukea heidän kielellisen ja kulttuurisen identiteettinsä säilymistä.

AMKE nostaa lausunnossaan esille väestönsiirroista johtuvia näkökohtia liittyen etäopetuksen järjestämiseen ammatillisessa koulutuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että hallituksen esityksessä ei oteta kantaa mahdollisiin väestönsiirtotilanteisiin tai valmiuslain mukaiseen mahdolliseen toiminnan siirtämiseen toiselle paikkakunnalle. Voimassa olevan valmiuslain mukaan lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain mukainen opetus- ja muu toiminta voidaan ministeriön päätöksellä keskeyttää tai siirtää toiselle paikkakunnalle tietyissä valmiuslailla säädetyissä tilanteissa.

Jos koulutuksen järjestäjän toiminta valmiuslain nojalla keskeytetään, keskeytyy kyseisen koulutuksen järjestäjän koulutustoiminta kokonaisuudessaan. Jos puolestaan koulutuksen järjestäjän toiminta siirretään, on sen mahdollista toteuttaa koulutusta myös etä- ja verkkoyhteyden kautta. Ammatillisen koulutuksen erityispiirteenä on, että osaaminen hankitaan merkittävältä osin käytännön työtehtävissä, työympäristöissä sekä käytännön harjoittelua edellyttävissä oppimisympäristöissä. Tämän vuoksi etäopetus ei useissa ammatillisissa tutkinnoissa mahdollista kaikkien tutkinnon perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten saavuttamista. Erityisesti aloilla, joilla osaaminen edellyttää laitteiden, koneiden, materiaalien tai asiakastilanteiden hallintaa, käytännön harjoittelu ja lähiopetus ovat usein välttämättömiä. Tästä syystä koulutuksen järjestäjän toiminnan siirtäminen toiselle paikkakunnalle on ammatillisessa koulutuksessa usein haastavaa ja käytännössä mahdollista vain rajallisesti, koska koulutuksen toteuttaminen edellyttää monissa tutkinnoissa paikallisia oppimisympäristöjä, laitteita, työtiloja ja työelämäyhteistyötä.

Viranomaisten määräämää väestönsiirtoa todennäköisempää on väestön oma-aloitteinen siirtyminen turvallisemmaksi koetuille alueille. Tällainen liikehdintä voi käynnistyä jo ennen poikkeusolojen virallista toteamista. Tällaisessa tilanteessa koulutuksen järjestäjillä ei välttämättä ole ajantasaista tietoa kaikkien opiskelijoiden tai henkilöstönsä sijainnista, eikä kaikkia henkilöitä välttämättä tavoiteta tavanomaisin keinoin. Osa opiskelijoista ja henkilöstöstä saattaa myös siirtyä ulkomaille. Ehdotettu etäopetusta koskeva sääntely tukisi koulutuksen järjestämistä myös tällaisissa tilanteissa ja mahdollistaisi opiskelijoiden tavoittamisen heidän sijainnistaan riippumatta. Oppivelvollisuuslaissa säädetään lisäksi oppivelvollisen asuinkunnan tehtävästä oppivelvollisuuden suorittamisen valvonnassa.

Esityksessä ehdotetaan, että opetus- ja kulttuuriministeriö voisi päätöksellään siirtää ylioppilastutkinnon kokeita kolmella kuukaudella kerrallaan poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa.

Suomen lukiolaisten liitto suhtautui lausunnossaan varauksella mahdollisuuteen aikaistaa ylioppilastutkintoa kolmella kuukaudella, sillä kokeiden siirrolla voisi olla merkittäviä vaikutuksia lukiolaisten hyvinvointiin, koesuorituksiin, valmistumiseen ja opiskelijavalinnan aikatauluihin. Kokeiden aikaistaminen voisi esitetyn lainsäädännön puitteissa lyhentää merkittävästikin kokelaiden valmistautumisaikaa ja vaikuttaa kokelaiden koesuorituksiin negatiivisesti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että koronapandemian aikana ylioppilaskirjoituksia päätettiin aikaistaa kahdella viikolla pandemiatilanteen kehittymisestä johtuvan arvion vuoksi. Näin ollen kirjoitusten aikaistamiselle voi häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa olla todellista tarvetta. Ehdotettu sääntely on pyritty kirjoittamaan riittävän väljäksi, jotta se ottaa huomioon myös tilanteet, joita ei ole mahdollista ennakoida. Ylioppilaskirjoitusten siirtäminen ehdotetun säännöksen nojalla olisi mahdollista vain tilanteissa, joissa kokelaiden terveys ja turvallisuus vaarantuisivat. Mahdollinen aikaistaminen koskisi kaikkia tutkintokertaan osallistuvia kokelaita yhdenvertaisesti.

Kuntaliitto piti lausunnossaan tärkeänä, että häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskevan sääntelyn toimeenpanoa tuetaan ja kehitetään, ja että lainsäädäntöä myös jatkokehitetään. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää Kuntaliiton tavoin tärkeänä, että häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskevan sääntelyn toimeenpanoa tuetaan riittävällä ohjauksella, tukimateriaaleilla ja hyvien käytäntöjen levittämisellä. Ministeriö katsoo lisäksi, että sääntelyn toimivuutta on tarpeen seurata käytännön kokemusten perusteella ja arvioida mahdollisia jatkokehittämistarpeita tulevalla hallituskaudella.

Ammatillisen koulutuksen työelämätoimikuntien lakkauttaminen

Useat lausunnonantajat suhtautuivat kriittisesti työelämätoimikuntien lakkauttamiseen. *AMKE* korosti, että keskeistä ei ole yksittäinen toimikuntarakenne vaan se, miten työelämän jatkuva ja valtakunnallisesti koordinoitu osallistuminen tutkintojen kehittämiseen, osaamisen arviointiin ja

koulutuksen laadun varmistamiseen turvataan jatkossa. AMKE piti tärkeänä, että uudet toimintatavat valmistellaan yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän sekä koulutuksen järjestäjien kanssa. *OSKU ry* suhtautui kriittisesti työelämätoimikuntien pääasialliseen lakkauttamiseen todeten, ettei toimivaa rakennetta tule purkaa säästösyistä ilman selkeää korvaavaa mallia.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK vastusti esitystä ja katsoi, että työelämällä tulee olla jatkossakin vahva, pysyvä ja rakenteellinen rooli ammatillisen koulutuksen ja tutkintojärjestelmän kehittämisessä sekä laadunvarmistuksessa. Myös *Opetusalan Ammattijärjestö OAJ* korosti työelämäyhteistyön vahvistamisen tarvetta ja esitti, ettei työelämätoimikuntia koskeviin säännöksiin tehtäisi tässä vaiheessa muutoksia, vaan asiasta valmisteltaisiin aiemman työryhmävalmistelun pohjalta uusi esitys, jossa määritellään työelämätoimikuntien rakenne, tehtävät ja toiminta OKM:n asettaman työryhmän linjausten mukaisesti.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK vastusti esitystä ja katsoi, että työelämätoimikuntien lakkauttamisella saavutettavat säästöt ovat suhteellisen vähäisiä työelämätoimikuntien merkitykseen nähden. Lausunnon mukaan opetus- ja kulttuuriministeriöstä saatujen tietojen perusteella laskennallinen säästö on noin 700 000 - 800 000 euroa. SAK:n mukaan käytännössä toimintaan ei ole käytetty tätä summaa viime vuosina, vaan eri lähteistä saatujen arvioiden mukaan korkeintaan puolet.

Suomen Yrittäjät vastusti työelämätoimikuntien lakkauttamisesta ja kannatti opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän ehdottamaa mallia, jossa työelämätoimikunnat korvattaisiin pysyvällä kansallisella työelämäyhteistyön neuvottelukunnalla, alueellisilla jaostoilla sekä toimialakohtaisella asiantuntijarekisterillä. Suomen Yrittäjät korostaa, että uudessa rakenteessa tulee turvata työelämäosapuolten tasapuolinen edustus, erityisesti pk-yritysten osallistumismahdollisuudet, sekä varmistaa rakenteen lakisääteisyys, kustannustehokkuus ja riittävät resurssit.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan tutkinnoissa, koulutuksessa ja niiden järjestämisessä tulee ottaa huomioon työ- ja elinkeinoelämän tarpeet. Tutkintoja ja koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä, arvioitaessa ja kehitettäessä sekä osaamistarpeita ennakoitaessa tulee tehdä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän kanssa. Opetus- ja kulttuuriministeriö osallistaa työmarkkinoita, yrittäjiä ja elinkeinoelämää edustavat keskusjärjestöt hallitusohjelman toimeenpanoon ja säädösvalmisteluun. Ammatillisen koulutuksen laadun keskeinen varmistaja ovat tutkinnon perusteet, jotka Opetushallituksen on lain mukaan valmisteltava yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän edustajien, koulutuksen järjestäjien ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa. Ammatillisten tutkinnon osien osaamisen arvioi opettaja yhdessä työelämän edustajan kanssa. Laki edellyttää lisäksi koulutuksen järjestäjiä yhteistyöhön alueensa työ- ja elinkeinoelämän kanssa sekä toimintansa jatkuvaan laadunhallintaa. Ministeriö pitää yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän kanssa välttämättömänä ja tärkeänä ammatillisen koulutuksen ja tutkintojen uskottavuuden ja laadun kannalta.

Hallitus on uudistanut ammatillisen koulutuksen rahoitusmallia vahvistamalla kannusteita järjestää koulutusta siten, että se tukee opintojen suorittamista, tutkintojen loppuun saattamista sekä valmistuneiden työllistymistä tai siirtymistä jatko-opintoihin. Aiemmassa rahoitusmallissa valtaosa rahoituksesta määräytyi opiskelijavuosien perusteella, mikä kannusti ensisijaisesti opiskelijamäärien kasvattamiseen. Vuosina 2018–2024 opiskelijamäärät kasvoivat rahoituksen lisääntyessä, mutta tutkintojen ja muiden suoritusten määrä ei kasvanut samassa suhteessa. Työelämän osaamistarpeisiin vastaaminen ja koulutuksen kohdentaminen aloille, joilla työvoiman kysyntä on suurta, edellyttävät koulutuksen järjestäjiltä tiivistä ja jatkuvaa yhteistyötä alueensa työelämän kanssa.

Hallitus on käynnistänyt ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen uudistuksen, jonka osana on säädetty laki toiminnanohjauksen kokeilusta. Uudistuksessa koulutuksen kohdentamiseen liittyvää toimivaltaa on siirretty kokeilussa mukana oleville koulutuksen järjestäjille, ja opetus- ja kulttuuriministeriö on sopinut niiden kanssa keskeisistä toiminnallisista tavoitteista seuraavalle nelivuotiskaudelle. Ennen sopimusten laatimista järjestäjien tuli käydä vuoropuhelua alueensa elinkeinoelämän kanssa. Uudistuksen tavoitteena on vahvistaa ja syventää ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja työelämän välistä yhteistyötä. Myös niiden koulutuksen järjestäjien kanssa, jotka eivät osallistu kokeiluun, opetus- ja kulttuuriministeriö käy alueellisia keskusteluja, joissa työelämäyhteistyön kehittäminen on keskeisessä asemassa.

Työelämätoimikuntien edellytykset arvioida ammatillista koulutusta kattavasti ovat olleet rajalliset. Ammatillisen koulutuksen järjestäjiä on 132 ja koulutuksen järjestäjien verkko on koko maan kattava. Käytännössä yhden työelämätoimikunnan on vuosittain ollut mahdollista keskittyä yhden tai kahden koulutuksen järjestäjän toimintaan. Tällainen pistemäinen laadunvalvonta ei ole kokonaisuutena ollut toimiva laadunhallinnan väline, vaikka yksittäistapauksissa sillä on saattanut olla vaikutusta.

Työelämätoimikuntia ei olla lakkauttamassa kokonaan, sillä tässä esityksessä ehdotetaan, että ministeriö voi asettaa yhden työelämätoimikunnan määräajaksi. Toimikunnan tehtävänä olisi osallistua

ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen ja niiden perusteiden kehittämiseen sekä toimia työelämän asiantuntijaelimenä ammatillista koulutusta koskevissa asioissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että työelämätoimikuntien lakkauttamisella on suora budjettivaikutus, sillä Opetushallituksen toimintamenoista ja kehittämisrahoista vähennetään yhteensä 800 000 euroa vuoden 2027 talousarviossa. Suomen Yrittäjien ja OAJ:n kannattaman työryhmämallin toteuttaminen edellyttäisi uusien pysyvien toimielinten perustamista ja niiden jatkuvaa rahoittamista. Julkisen talouden merkittävien sopeuttamistarpeiden vuoksi tällaisten uusia pysyviä resursseja edellyttävien rakenteiden luominen ei ole nykyisessä taloudellisessa tilanteessa realistista. Tämän vuoksi työelämän osallistumisen vahvistamista on tarkoituksenmukaista tarkastella ensisijaisesti olemassa olevien rakenteiden ja toimintamallien pohjalta.

Opetushallitus nosti lausunnossaan esiin huolen työelämäosapuolten sitoutumisen varmistamisesta jatkossa sekä ehdotuksen vaikutuksista viraston resursseihin. Opetushallitus kiinnitti lisäksi huomiota siihen, että työelämätoimikuntien mahdollista määräaikaista asettamista koskeva sääntely jättää epäselväksi toimikuntien asettamisen edellytykset ja kokoonpanon.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (673/2017) säädetään nykyisten työelämätoimikuntien asettamisesta, kokoonpanosta, tehtävistä ja päätöksenteosta. Hallituksen esityksessä ehdotetaan vastaavasti, että valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkemmat säännökset ehdotettujen toimikuntien asettamisesta, kokoonpanosta, tehtävistä ja päätöksenteosta. Tarkoituksena on päivittää valtioneuvoston asetus sen jälkeen, kun kuljettajien ammattipätevyystoimikuntaa ja määräaikaista työelämätoimikuntaa koskevat säännökset ovat tulleet voimaan.

Kuntaliitto arvioi lausunnossaan, ettei oikaisuvaatimusten käsittelyn siirtäminen Opetushallitukselle ole viraston perustehtävien näkökulmasta tarkoituksenmukaista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että esityksessä ehdotetaan myös Opetushallituksesta annetun lain muuttamista siten, että sen tehtävä käsitellä ammatillisen tutkintokoulutuksen osaamisen arvioinnin oikaisupyynnöt.

Muutokset ylioppilastutkinnosta annettuun lakiin

Esityksessä ehdotetaan, että ylioppilastutkinnosta annettua lakia muutettaisiin siten, että lakiin lisättäisiin erityissäännös, jonka mukaan hallintolain mukaisesta perusteluvelvollisuudesta voitaisiin poiketa koesuorituksen arvostelua koskevassa oikaisuvaatimusmenettelyssä.

Suomen lukiolaisten liitto toteaa lausunnossaan, että ylioppilaskokeiden arvosanoilla on suuri merkitys korkeakouluun pääsyn kannalta, minkä vuoksi kokelaan oikeusturvan tulisi olla erityisen vahva. Nykyisin ylioppilastutkintolautakunta ei kuitenkaan perustele oikaisuvaatimuksiin antamiaan ratkaisuja, jolloin kokelas ei saa tietoa siitä, mihin hänen tulevaisuuttaan koskeva päätös perustuu. Tämä on ongelmallista etenkin, koska oikaisuvaatimus on käytännössä ainoa muutoksenhakukeino ylioppilaskokeen arvosteluun. Hallintolain mukainen perusteluvelvollisuus on keskeinen oikeusturvan tae, ja eduskunnan apulaisoikeusasiamies on katsonut YTL:n nykyisen käytännön olevan hallintolain vastainen. Esitetty lakimuutos ei korjaisi tätä ongelmaa, vaan mahdollistaisi perustelemattomien päätösten jatkumisen. SLL katsoo, että oikeusturva on turvattava varaamalla YTL:lle riittävät resurssit päätösten perustelemiseen, ja esittää, että oikaisuvaatimusten ratkaisut velvoitettaisiin jatkossa perustelemaan. Tämä vahvistaisi opiskelijoiden oikeusturvaa ja tukisi arviointityön kehittämistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että ehdotettu sääntely vastaa nykytilaa. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kantelun johdosta antamassaan päätöksessä (EOAK/2193/2023, 20.6.2024) ottanut kantaa oikaisuvaatimusten perusteluun. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan asiaan tulisi pyrkiä löytämään ratkaisu lainsäädäntöteitse. Hän on pitänyt perusteltuna sen arvioimista, että ylioppilastutkintoa koskevassa lainsäädännössä säädettäisiin oikaisuvaatimusmenettelystä ja siihen mahdollisesti liittyvästä poikkeuksesta tai joustosta perusteluvelvollisuuteen tavalla, joka huomioisi sekä oikeusturvanäkökohdat että asiaan liittyvät erityispiirteet ja päätöksenteon luonteen, mikäli hallintolain yleisten lähtökohtien ei katsottaisi menettelyyn käytännössä sellaisenaan suoraan sopivan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että oikaisuvaatimus käsitellään hallintolain mukaisesti kiireellisenä. Perusteluvelvoitteessa joustaminen nopeuttaa käsittelyä. Kokelas tarvitsee tiedon nopeasti, jotta hän voi tulla valituksi korkeakouluopintoihin tai ilmoittautua uusimaan ylioppilastutkinnon kokeita. Ylioppilastutkintolautakunta pyrkii käsittelemään kaikki oikaisuvaatimukset neljässä viikossa oikaisuvaatimusten jättämisen viimeisestä ajankohdasta.

Yksityiskohtaisten perusteluiden antaminen oikaisuvaatimuksen ratkaisun yhteydessä voisi vaarantaa kokelaiden yhdenvertaisuuden, jos yksittäiselle kokelaalle annettaisiin oikaisuvaatimuksesta

suoritettavaa maksua vastaan koesuoritusta ja arvostelukriteerien soveltamista koskevaa neuvontaa merkittävästi laajemmin kuin muille kokelaille. Täyttääkseen hallintolain 8 §:n mukaista neuvontavelvoitettaan Ylioppilastutkintolautakunta julkaisee tietoa ylioppilastutkinnosta ja arvostelusta laajasti suomeksi ja ruotsiksi nykyisille ja tuleville kokelaille sekä heidän opettajilleen.

Ylioppilastutkintolautakunnan olisi nykyisen käytäntönsä mukaisesti perusteltava oikaisuvaatimusmenettelyssä antamansa päätös. Ilmoituksessa oikaisuvaatimuksen tuloksesta todetaan sovelletut säännökset ja kerrotaan oikaisuvaatimuksen tuloksesta sekä oikaisuvaatimuksen käsittelystä lain mukaisesti. Lisäksi perusteluina todetaan, että tieto siitä, miten arvosteluperusteita on sovellettu kokelaan koesuoritukseen, muodostuu kokelaan koesuorituksestaan saamista pisteistä, lopullisista hyvän vastauksen piirteistä ja lautakunnan määräyksissä ja ohjeissa annetuista arvostelua koskevista määräyksistä. Kokeen lopullinen kokonaispistemäärä, arvosana ja koesuoritustuloste (oikaisukäsittelyn merkintöineen) ovat nähtävissä kokelaalle Oma Opintopolku-palvelussa. Näin ollen, vaikka koesuorituksen arvostelua ei ole erikseen yksilöidysti perusteltu, kokelaalla on mahdollisuus perehtyä arvostelun perusteisiin ja saada sitä kautta selville, mihin koesuorituksen arvostelu perustuu.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että poikkeamisella päätöksen perustelusta voidaan katsoa olevan käsittelyn joutuisuuden edistämistarkoitus, jota puoltaa jokaisen oikeus saada asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivytystä. Siten se myös toteuttaa kokelaan oikeusturvaa. Perustuslain mukainen oikeusturva, sekä oikaisuvaatimuskäsittelyn asianmukaisuuden arviointi tulee turvatuksi, kun huomioidaan oikaisuvaatimuksen käsittelijöitä koskeva vähintään kahden arvostelijan menettely, sekä kokelaan mahdollisuus tutustua Ylioppilastutkintolautakunnan ylioppilastutkintokertojen tutkintotulosten julistamisen yhteydessä julkaisemiin lopullisiin hyvän vastauksen piirteisiin sekä kokeensa pisteytykseen, jonka ohella kokelaalla on mahdollisuus uusia sekä hylättyjä että hyväksyttyjä kokeita. Kokelaan oikeustuvan voidaan katsoa toteutuvan siitä huolimatta, että oikaisuvaatimukseen annettua päätöstä ei perusteltaisi hallintolaissa tarkoitetulla tavalla.

Lakiin ehdotetaan lisättävän säännös, jonka mukaan henkilön, joka osallistuu englanninkielisen yli oppilastutkinnon kokeeseen, on oleskeltava Suomessa muulla perusteella kuin opiskeluun perustuvalla oleskeluluvalla.

Ylioppilastutkintolautakunta toteaa lausunnossaan, että esitystä olisi tarpeen täydentää siten että sääntely kattaa yhdenmukaisesti myös englanninkielisen ammatillisen perustutkinnon aloittamiseen, jotta sääntely kattaisi kaikki opiskelijaryhmät, joilla on oikeus suorittaa ylioppilastutkinto englannin kielellä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo ehdotuksen olevan perusteltu ja tarpeellinen ja ehdottaa, että ylioppilastutkinnosta annetun lain ehdotettua 5 a §:ää täsmennetään siten, että ehdotettu ylioppilastutkinnosta annetun lain 5 a §:n uusi 4 momentti olisi seuraava:

Sellaiselta englanninkielistä ylioppilastutkintoa suorittavalta henkilöltä, joka ei ole Euroopan unionin jäsenvaltion eikä Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen, edellytetään, että hänelle on ulkomaalaislain nojalla myönnetty muu kuin opiskeluun perustuva oleskelulupa tai hänen aloittaessaan englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen oikeuttavat englanninkieliset lukio-opintonsa tai englanninkielisen ammatillisen perustutkinnon hänellä on ollut muu kuin opiskeluun perustuva oleskelulupa.

Kuntaliitto toteaa lausunnossaan, että kolmansien maiden kansalaisten lukuvuosimaksujen säätämisen jälkeen on ollut epäselvää, miten tulee suhtautua sellaisiin englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettuihin opiskelijoihin, joiden oleskeluluvan peruste vaihtuu kesken opintojen ja onko oleskeluluvan perusteen vaihtumisella vaikutusta valtionosuusrahoituksen määräytymiseen. Kuntaliitto ehdottaa sääntelyn täsmentämistä tältä osin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että lukiolain mukaan henkilöä ei voida ottaa englanninkieliseen lukiokoulutukseen, jos hänellä on opiskeluun perustuva oleskelulupa. Jos lupa myöhemmin henkilön täysi-ikäistyttyä muuttuu opiskelijan oleskeluluvaksi, saa hän jatkaa opintonsa loppuun. Ratkaisevaa on nimenomaan se, että henkilö täyttää koulutukseen ottamisen edellytykset opiskelijaksi ottamisen hetkellä, ei se, että edellytys säilyisi muuttumattomana koko opiskelun ajan. Lukiolakiin ei valmistelun aikana säädetty mekanismia, jonka avulla opiskeluoikeus olisi mahdollista päättää oleskeluluvan perusteen muuttuessa opintojen aikana.

Esityksen täydennys

Viitaten ministeriön 20.10.2026 antamaan lausuntoon (VN/9627/2026-OKM-120) opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että hallituksen esityksessä ehdotettuja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 124 b §:ää ja lukiolain 61 b §:ää olisi tarpeen täsmentää.

Säännöksissä tulisi säätää Lupa- ja valvontaviraston ja opetus- ja kulttuuriministeriön oikeudesta saada pykälissä mainitut tiedot salassapitosäännösten estämättä ja maksutta. Lisäksi tiedonsaanti-oikeuden tulisi kattaa koulutuksen järjestäjien lisäksi myös valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä an netussa laissa (884/2017) tarkoitetut rekisterit ja tietovarannot siltä osin kuin tiedot ovat välttämättömiä varautumistoimenpiteiden yhteensovittamiseksi sekä häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskevan tilannekuvan muodostamiseksi.

Edellä mainituista syistä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 124 b §:ää ja lukiolain 61 b §:ää ehdotetaan muutettaviksi seuraavasti:

Lupa- ja valvontavirastolla ja opetus- ja kulttuuriministeriöllä on oikeus pyynnöstä saada salassapito säännösten estämättä ja maksutta varautumistoimenpiteiden yhteensovittamista sekä häiriötilanteiden ja poikkeusolojen tilannekuvan muodostamista varten välttämättömät tiedot valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitetuista rekistereistä ja tietovarannoista sekä koulutuksen järjestäjältä. Lupa- ja valvontavirasto koostaa tilannekuvan häiriötilanteista ja poikkeusoloista opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Hallitusneuvos. Anna Kankaanpää.

Jakelu Eduskunnan sivistysvaliokunta

Tiedoksi OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Anita Westerholm
OKM KPE Kansliapäällikön esikunta, Heidi Backman